

دوستان و همکاران ما، به‌ویژه نسل بعد از انقلاب، شاید به خوبی در جریان چگونگی تولد زمین‌شناسی مدرن و سیستماتیک در ایران قرار نگرفته باشند. به این جهت به بهانه پنجاهمین سالگرد تأسیس سازمان زمین‌شناسی کشور که در تدارک برگزاری جشن‌های سالگرد آن هستند و به منظور آشنایی با نقش بسیار مهم و ارزنده این سازمان در انجام مطالعات زمین‌شناسی ایران در طی پنجاه سال داشته، به اختصار نکاتی را در این زمینه بازگو می‌کنم.

به موجب قانونی که در سال ۱۳۳۸ از مجلس شورای ملی گذشت، سازمان زمین‌شناسی

کشور تأسیس شد. این سازمان در آغاز به ۲ اطاق و ۵ نفر، شامل رئیس و کارشناسان، در وزارت اقتصاد آن زمان محدود می‌شد و بالطبع فعالیت‌های زمین‌شناسی و اکتشافات معدنی هم به همین عده و امکانات آنها ختم می‌شده است.

ناگفته نماند از همان زمانی که به حفر چاه نفت در مسجد سلیمان اقدام شد و سرانجام به نتیجه رسید (۱۲۸۶ ش) مطالعات زمین‌شناسی نوین هم، به نوعی، در حد زمین‌شناسی نفت و محدود به زون زاگرس، توسط خارجی‌ها آغاز شد که صد البته اطلاعات آن کاملاً محرمانه و دور از دسترس بود. تا دو سال پس از تصویب لایحه

تأسیس سازمان زمین‌شناسی، یعنی تا سال ۱۳۴۰، با توجه به محدودیت‌های آن زمان و نبودن نیروی کاری دانش‌آموخته علوم زمین، اقدام مؤثری در این زمینه صورت نگرفت. در این سال با اختصاص یافتن بودجه‌ای با عنوان «بودجه ویژه سازمان ملل متحد» (Special Fund) به ایران، پژوهش‌های زمین‌شناختی و اکتشافات معدنی با حضور کارشناسان سازمان ملل (مانند گانسر، اشتوکلین، روتنر، استپانوف و...) و همکاری کارشناسان ایرانی آغاز و کار با تهیه نقشه‌های سیستماتیک مقیاس ۱:۲۵۰۰۰۰ آغاز شد.

بد نیست بدانید که تا آن تاریخ (۱۳۴۰) حتی یک برگ نقشه زمین‌شناسی مستند در هیچ مقیاسی در دست نداشتیم، یک سازنده به‌گونه علمی و کاربردی تعریف نشده بود و اکتشافات

پنجاه سال زمین‌شناسی

معدنی در کشور ما خلاصه می‌شد در ردگیری کارهای شدادی زمان‌های بسیار دور. در آن زمان ما هنوز نمی‌دانستیم که عامل اصلی زمین لرزه‌های مخرب کشورمان که در طول تاریخ بارها اتفاق افتاده و با زبان‌های مالی و جانی فراوانی همراه بوده چیزی به اسم «گسل» است و آشکار است که هیچ یک از گسل‌های مهم و فعال کشورمان را هم نمی‌شناختیم.

از ذخایر معدنی‌مان شاید به تعداد انگشتان یک دست آن هم به طریقه «چوپانی» آگاهی داشتیم و بهره‌برداری‌های بسیار محدودی از آنها صورت می‌گرفت. از این‌گونه ناآگاهی‌های مربوط به علوم زمین زیاد است که در اینجا از برشمردن آنها در می‌گذریم. اما امروزه به یمن و برکت توسعه همه‌جانبه‌ای که به‌ویژه بعد از انقلاب اسلامی در همهٔ شئون، از جمله در مؤسسات و مراکز آموزشی عالی در زمینهٔ علوم زمین، در مملکت به‌وجود آمده، مطالعات و تهیهٔ نقشه‌های پایهٔ زمین‌شناسی به مقیاس‌های ۱:۲۵۰۰۰۰ (حدود ۱۴۰ برگ هر کدام، با مساحتی در حدود ۱۵۰۰۰ کیلومتر مربع) و ۱:۱۰۰۰۰۰ (بیش از ۶۰۰ برگ هر کدام با مساحتی در حدود ۲۵۰۰ کیلومتر مربع) به پایان رسیده که کلیه سطح مملکت را زیر پوشش نقشه قرار داده است، بیش از ۲۰۰ سازند نمونه (Type section) مطالعه و نام‌گذاری شده و بسیاری نقشه‌ها و گزارش‌های موضوعی مانند: ژئوشیمی، ژئوفیزیک، کانه‌آرایی، لرزه‌خیزی و لرزه‌زمین‌ساخت و... نیز تهیه شده که حاوی دانسته‌های بسیار ارزشمندی که در هر مملکت برای زیر ساخت سازه‌هایی چون سدها، پل‌ها، راه‌های آهن، تونل‌ها، نیروگاه‌ها، مقابله با بلاهای طبیعی و... به کار گرفته می‌شوند، در پیش رو داریم.

در این کار سترگ همگانی، بسیاری از مؤسسات دولتی و غیر دولتی از جمله دانشگاه‌ها و مؤسسات آموزشی عالی، به‌ویژه شرکت ملی نفت ایران شرکت فعال

باید داد سازمان زمین‌شناسی کشور به‌عنوان متولی اصلی زمین‌شناسی در ایران بیشترین سهم را در این زمینه داشته است. هم اکنون با توسعهٔ این سازمان در همهٔ زمینه‌ها از جمله ایجاد پژوهشکدهٔ علوم زمین، پژوهشگاه کرج و مرکز داده‌های علوم زمین و... به‌عنوان نهادی برجسته در این زمینه مطرح است و می‌رود که پنجاهمین سالگرد تأسیس خود را جشن بگیرد که بسیار مبارک است. در عین حال، لازم است گفته شود که با توجه به وسعت ۱۶۴۸۱۹۵ کیلومتر مربعی کشورمان ما هنوز با کشورهای پیشرفته در این علم فاصله زیادی داشته و نامکشفه‌های فراوانی به‌ویژه در زمینه منابع و ذخایر معدنی‌مان داریم که امیدواریم این موضوع مورد توجه بیشتری از سوی دولتمردان قرار گیرد تا بتوانیم به توفیق‌های بیشتری دست یابیم. ضمن تبریک به دوستانمان در سازمان زمین‌شناسی کشور برای همگان آرزوی موفقیت و پیروزی داریم.

